

Uzaludni postupci

Diferencijalna dijagnostika situacija uzaludnosti

Nepodesna osoba od povjerenja

Nesporazum

- Temeljni uzroci
- Kako procijeniti
- Kako odgovoriti

Osobni faktori

- Nepovjerenje
- Krivnja
- Žalovanje
- Unutarobiteljska pitanja
- Sekundarni dobitak
- Osobni osjećaji

Sukobi vrijednosti

- Vjera
- Čuda
- Vrijednost života

- Pristupanje problemu uzaludnosti kao da se radi o rješavanju sukoba vjerojatno će u većini slučajeva donijeti rješenje.

- Većina slučajeva u kojima se problematizira uzaludnost u korijenu sadrži problem autoriteta osobe od povjerenja, nesporazum, ili osobne faktore. Znatno rjeđe postoji stvarni sukob vrijednosti u odnosu na ciljeve ili na korist od tretmana.

Osobe od povjerenja¹: razgovaramo li s podesnim donosiocima odluka?

Kriteriji za odabir osobe od povjerenja

- Pacijent je iskazao svoj odabir
 - Dokumentirano javnobilježničkom aktom, biološkim testamentom...
- Zakonom zadana hijerarhija osoba koje donose odluku umjesto pacijenta
 - U nedostatku javnobilježničkog akta ili biološkog testameta
 - Postoji u nekim državama
- Pitanja za pronalaženje osobe od povjerenja:
 - Tko će najvjerojatnije znati što bi pacijent htio?
 - Tko je u stanju prosuđivati u najboljem interesu pacijenta?
 - Ima li osoba od povjerenja kognitivnu sposobnost donošenja odluka?
- Rijetko pitanje, ali ponekad neophodno: "Da li osoba od povjerenja na odgovarajući način djeluje u interesu pacijenta?"
 - Ako liječnik smatra da osoba od povjerenja to ne čini, možda je potrebno odabrati neku drugu osobu koja će donositi odluke
 - Obično uključuje odlazak na sud radi imenovanja zakonskog skrbnika
 -

Nesporazum u vezi dijagnoze/prognoze

Da li pacijent odnosno osoba od povjerenja razumije liječnikov pogled na prognozu?

Temeljni uzroci:

- Nije data informacija o dijagnozi ili prognozi
- Prethodna prognoza pretjerano optimistična
- Nerazumljiv jezik (npr. previše žargona)
- Razni zdravstveni radnici daju suprotne informacije
- Stres, neispavanost, emocionalna bol smanjuje razumijevanje
- Nije psihološki pripremljen (npr. poricanje)
- Nedostatak kognitivne sposobnosti za razumijevanje

¹ <http://klinika.pravo.unizg.hr/content/osoba-od-povjerenja-te-pristanak-na-posebni-medicinski-postupak>

Primjer

Čest izvor nesporazuma je tumačenje izraza "učiniti sve". U medicinskom žargonu taj se izraz često koristi za označavanje maksimalnih medicinskih pokušaja spašavanja ili produljenja života, bez obzira na to očekuje li se ili ne očekuje neka dobrobit. Pogrešno poimanje zakonskih propisa ponekad potiče takvo korištenje ove fraze. Nasuprot tome, obitelji mogu upotrijebiti isti izraz kako bi priopćili da ne žele da se njihova voljena napusti ili umre

Kako procijeniti:

- Pažljivo saslušajte stanovišta pacijenta odnosno obitelji
- Komunikacijske vještine
 - Pitanja s otvorenim završetkom:
 - Što se sad prema vašem shvaćanju događa?
 - Recite mi što ste do sada doznali o stanju vašeg djeteta.
 - Kako vi shvaćate stanje vaše majke?
 - Na što točno mislite kad razmišljate o "učiniti sve"?
 - Što očekujete da će se dogoditi ako "učinimo sve"?

Kako odgovoriti:

- Odaberite primarnog komunikatora ispred zdravstvenog tima
 - Minimalizirajte kaos mnoštva pružatelja skrbi
 - Upravljajte informacijama
- Pružajte informacije u malim komadima
- Informacije u više formata
 - Pismene
 - Usmene
- Koristite razumljivi jezik
 - Prilagođen razini obrazovanja
- Često procijenjute razumijevanje
- Može biti potrebno često ponavljanje
- Nemojte izrđavati kako biste "pružili nadu" - nejasna ili neodređena komunikacija potiče nesporazume
- Potaknite postavljanje pitanja pismenim putem
- Pružite podršku
 - Pazite na emocionalno stanje osobe od povjerenja

- Poricanje je normalno
- Uključite i druge zdravstvene radnike - ako je pacijent dijete, za pomoć njegovoj braći i sestrama angažirajte dječje psihologe ili druge stručnjake za rad s djecom

Koji osobni faktori mogu utjecati na situacije u vezi uzaludnosti?

Nepovjerenje

- Pacijenti i obitelji nerado spominju nepovjerenje
- Možda pokušavaju biti pristojni i pokazivati poštovanje
- Ključ je u finim komentarima
 - Drugi su liječnici bili u krivu
 - Prethodna bolnica nije bila dobra, itd.
- Procjena povjerenja:
 - "S obzirom na sve što ste prošli, ne bi me čudilo da vam je sad teško imati povjerenja u zdravstvene radnike."
 - "Iz onoga što ste rekli, mogu zamisliti da vam je sad teško imati povjerenja u nas."
- Vraćanje povjerenja
 - Zamolite pacijenta i članove obitelji da probleme opišu u cijelosti
 - Aktivno slušanje i izvlačenje sumnji na vidjelo
 - Jasna poruka o zainteresiranosti i spremnosti na:
 - slušanje negativnih osjećaja
 - Rješavanje problema i uspostavljanje povjerenja
- Jačanje povjerenja
 - Naglasite što se dosad učinilo za pacijenta
 - Ponudite pomoć oko pribavljanja drugog mišljenja, ili pak pronađite druge osobe za koje je vjerojatnije da će im pacijent i obitelj vjerovati
 - Jasno iskažite da svi žele najbolju skrb za pacijenta
 - Potvrdite da želite podijeliti točne i potpune informacije temeljene na uzajamnom povjerenju i poštovanju

Krivnja

- Snažan motivator
- Često suptilna
- Procjena je teško primjetna
 - Često se javlja zajedno sa sramom, a obitelji to ne mogu otkriti liječniku kojega ne poznaju dobro, poštuju ga ili ga se boje
 - Koristite druge izvore informacija, kao što su socijalni radnici, kapelani, medicinske sestre
- Kako postupiti s krivnjom
 - Aktivno slušanje
 - S vremenom uključiti više članova tima
 - Zatražiti od obitelji da sami među sobom nađu rješenje te odrede jednog glasnogovornika
 - Konfliktni odnosi rijetko se razriješe; posljedična krivnja rijetko se u potpunosti eliminira

Žalovanje

- Prirodni ljudski odgovor na gubitak
- Sukob oko pitanja uzaludnosti može biti produžetak nepodnošljivog anticipatornog žalovanja
- Ključevi:
 - "Ne mogu živjeti bez njega"
 - "Što da radim kad ona umre?"
- Podršku liječniku mogu pružiti stručnjaci za psihologiju, socijalni rad, duhovnu skrb, zdravstvenu njegu itd.
- Liječnik može pomoći obitelji da razlikuju ono što bi pacijent želio od onoga što obitelj želi zbog svoje žalosti

Unutarobiteljska pitanja

- Dinamika obitelji utječe na odluke o zdravstvenoj skrbi
- Mnoge u početku nisu liječniku očigledne, osobito kad obitelj ne viđa na okupu
- Ključ - obiteljske nesuglasice oko liječenja
- Socijalni radnici, psiholozi, psihijatri i ostali članovi tima, educirani za intervjuiranje i obiteljske sustave, mogu biti korisni kako u rasvjetljavanju, tako i u rješavanju problema unutar obitelji

- Obiteljski sastanak, gdje se svi članovi okupe kako bi čuli informacije i donijeli odluke
 - Ukažite na postojanje problema unutar obitelji
 - Dođite do odluke s kojom svi mogu živjeti

Sekundarni dobitak

- Ostale implikacije smrti pacijenta mogu utjecati na situacije u vezi uzaludnih postupaka
- **Primjeri**
 - Obitelj ili osoba koja donosi odluke umjesto pacijenta može pacijentovom smrću izgubiti prihod
 - Smrt pacijenta može utjecati na to gdje član obitelji može živjeti
 - Kada pacijent umre, članovi obitelji mogu izgubiti pristup uštedi ili društvenom statusu
 - Obrnuto, donositelj odluka može imati dobrobiti od pacijentove smrti
- Uključivanje socijalnih radnika da procijene društveni okvir u kojem se donose odluke
- Rješenje se može postići delikatnim raspravama
- Možda će trebati etičko ili pravno savjetovanje - osobito ako donosilac odluka ne djeluje u najboljem interesu pacijenta

Osobni osjećaji liječnika/medicinske sestre u vezi umiranja te dobitima i teretima postupaka

- **Primjeri**
 - Neki forsiraju intervencije zbog vlastitog uvjerenja da je smrt gora od bilo kojeg drugog stanja
 - Drugi forsiraju zato što drugačije postupanje doživljavaju kao vlastiti neuspjeh
 - Drugi pak imaju snažnu osobnu želju za izbjegavanjem agresivnih intervencija te projiciraju taj svoj osjećaj na pacijenta i obitelj

Kako razlike u vrijednostima utječu na situacije uzaludnosti?

Vjera

- Čvrsti vjerski temelji mogu utjecati na odluke o liječničkim tretmanima i postupcima održavanja života
- Istražite religijsku dimenziju koju pacijenti ili obitelji primjenjuju u odlučivanju
- Liječnici će zbog rasprave o ovoj temi možda morati prevladati društvene konvencije izbjegavanja vjerskih tema
- Oslanjanje na svećenike, možda one od obitelji, može pomoći u raspravi kako bi se razjasnio vjerski okvir obitelji
- Procjena vjerskih uvjerenja
 - Ključevi - "To je u Gospodinovim rukama"
 - Odgovori liječnika
 - Ono što kažete je važno i pomaže mi da razumijem kako se osjećate u vezi svega ovoga
 - Možete li mi pomoći da bolje shvatim koje bi odluke poštivale vašu vjeru da ste u Gospodnjim rukama?
 - Na primjer, ako se nalazite ... [opišite situaciju] biste li mislili da sam ispravno odlučila da trebam postupiti ... [opišite situaciju]?
- Kritično je poznavati vlastite vrijednosti
 - Kako biste izbjegli nametanje svojih poimanja pacijentu i obitelji
 - Ako se odluka protivi liječnikovim vrijednostima, moguće je unaprijed dogovoriti premještaj pacijenta

Čuda

- Vjerovanje u čuda
- Formalna ili manje formalna vjerska konotacija
- Izražavanje nade da će nadnaravna ili paranormalna sila intervenirati promijenom toka događaja
- Ključevi - "Samo Bog određuje kad će netko umrijeti"
- Odgovori liječnika
 - Pazite na emocije i tugu koji prate očekivanje čuda
 - Razgovarajte o situaciji u smislu što jest, a što nije u liječnikovoj moći

- Izrazite istu nadu za čudo koje obitelj ima, ali uvedite koncept planiranja za ono što treba učiniti ako se čudo ne desi (nadati se najboljem, ali pripremati se za najgore)
- Možda je također prikladno pitati pacijenta ili obitelj jesu li razmišljali o tome ko se da ga "Bog možda poziva k Sebi, a mi to sprečavamo?"
- U tim razgovorima budite krajnje obzirni i pažljivi
- Uključivanje svećenika ili vjerskog savjetnika može biti ključno

Vrijednost života

- Ključevi:
 - "Život vrijedi očuvati po svaku cijenu"
 - "Liječnici se ne bi trebali igrati Boga"
- Problem može, ali i ne mora biti vjerski utemeljen
- Mnogi su liječnici koristili ovo opravdanje za nastavak postupaka koji su u sukobu sa željama pacijenta i obitelji
- Razrješenje
 - Dobro je fokusirati se na pacijentovo gledište
 - Korisno je razmotriti pacijentovo ranije iskazivanje želja u unaprijednim odredbama, bilo formalno ili neformalno

Izvor: http://endoflife.northwestern.edu/medical_futility/how.cfm

Prevela: Prof. dr. sc. Karmen Lončarek, Zavod za palijativnu medicinu KBC Rijeka